
Carta Carlos Sanz 2b-cat - Llista Colom

Autor:

Data de publicació: 01-08-2018

Primera carta de Colom - Classificació de Carlos Sanz - Difusió per Europa, 1493-1497

0. Edició catalana '

Febrer 1493

1

«Cristofor o Colom. — Letra enbiada al escriua de racio. a. 1493. En catalan. 4643. -colombina-»

Ferran

Guanahani

Isla Bella

calavera

0. L'edició catalana, sense títol, en foli, però retrospectivament, es donen algunes indicacions abans. El fill de Columbus, Ferdinand Colom, en fer un compte de la seva pròpia biblioteca, va incloure una secció amb el títol Letra Enbiada al escriua de racio, 1493: en català. Aquesta ha de haver estat una referència a una edició impresa (Barna?) (evidentment "en català") de la carta de Colom a Santangel. [1] És probable que Andrés Bernáldez, capellà de Sevilla, hagués tingut o vist una còpia (manuscrita o impresa) de la carta espanyola a Santangel, i la va fer per a la seva pròpia Història dels Reis Catòlics (escrita al final de el segle XV). [2]

1. Edició de Barcelona

15 de febrer de 1493

1

Colom — Letra enviada al escribano
de ración dentro de otra a sus altezas. 1493.
Rey e Reyna nros señores

Guanaham

R & R

Guanaham

Isla Bella

calavera

1. Edició Barcelona, sense títol, en foli, sense data i impressor sense nom. L'existència de certes ortografies influenciades pel català era, des del principi, probablement publicat a Barcelona. Alguns historiadors primerencs van assumir que l'impressor era Johan Rosenbach, però més tard ha estat identificada com probablement Pere Posa

de Barcelona a partir de la similitud tipogràfica. [3] La data de l'edició es calcula que és a finals de març o principis d'abril de 1493. Només s'ha trobat una còpia d'aquesta edició. Va ser descoberta el 1889, en el catàleg del comerciant anticuari J. Maisonneuve a París, i es va vendre per l'exorbitant preu de 65.000 francs al col·leccionista britànic Bernard Quaritch. [4] Després de publicar una edició i traducció de facsímil el 1893, Quaritch va vendre la còpia original a la biblioteca Lenox, que ara forma part de la Biblioteca Pública de Nova York, on roman. [5]

1Bis.Manuscrit de Simancas

15 de febrer de 1493

1

Colom

Rey e Reyna nros senyors

Guanabam

Isla Bella

R & R

Guanabam

Isla Bella

1Bis. El manuscrit de Simancas, sense títol, en foli, un manuscrit és preservat per Martín Fernández de Navarrete que coincideix gairebé exactament amb el text de la lletra publicada a Barcelona. El manuscrit va ser publicat per primera vegada per Martín Fernández de Navarrete el 1825, transcrit en la seva "Col·lecció de viatges". Una de les diferències més sorprenents és que aquest document diu que Guanabam va descobrir la primera illa, mentre que la versió de Pere Posa diu Guanaham.

. Durant 170 anys es va concloure que aquest document era una còpia manuscrita de la lletra imprès a Barcelona, ??perquè escriure "Guanabam" en comptes de "Guanaham" a la carta de Simancas només és possible mirar un original imprès en personatges gòtics on "h" i " b "és molt semblant i" ni "es veu com un" m "gòtic, però una confusió impossible en mirar un manuscrit originari de manetes. Però a més d'això, Demetrio Ramos en el seu estudi de 1986 pretén, sense cap tipus de gravetat, que es tracti d'un hipotètic esborrany entregat a la impremta de Pere Posa, per compondre la seva carta. Navarrete va publicar una transcripció d'aquesta carta espanyola en la seva famosa col·lecció de viatges, 1825... [6]

La carta no és el manuscrit de Colom ni porta la seva signatura. De fet, el 1818 va ser catalogat per l'arquivista Simancas Tomás González com a "còpia de la mà de Lluís de Santàngel" per la similitud amb l'escriptura del "secretari de ració". Durant alguns anys, la còpia de González s'ha perdut i només existia a la transcripció de Navarrete a la seva "Col·lecció de viatges". Va dir que no estava basada en el manuscrit original del segle XV (que mai va afirmar haver vist), però més aviat en la còpia escrita manuscrita realitzada el 1818 per Tomás González. [7] No se sap exactament quina edició o manuscrit va copiar González (tot i que es repeteixen alguns dels errors falsos de l'edició barcelonina).

2. Edició ambrosiana '

15 de febrer de 1493

1

Colom

Rey i Reyna nros senyors

Guanaham

Isabella

R & R

2. L'edició ambrosiana, en quart, la data, el nom de l'impressor i la ubicació no estan especificades. De vegades se suposa que va ser imprès després de 1493 a Nàpols o en algun lloc d'Itàlia, a causa de la freqüent interpolació de les lletres i i j (comú en italià, però no en castellà); però uns altres van insistir que es va imprimir a Espanya;[8] una anàlisi més recent ha suggerit que va ser impresa a Valladolid cap al 1497 per Pedro Giraldi i Miguel de Planes (el primer italià, el segon català, que pot explicar la interpolació). [9] Només es coneix una còpia, descoberta el 1856 a la Biblioteca Ambrosiana de Milà. La carta ambrosiana estava originalment en possessió del baró Pietro Custodi fins que va ser dipositat, juntament amb la resta de papers, a la Biblioteca Ambrosiana el 1852 després de la seva mort. [10] Després del seu descobriment, es va publicar una transcripció el 1863 i un facsímil el 1866. [11]

3. Primera edició romana

15 de febrer de 1493

20

Christophori Colom

Fernandi Hispaniarum Regis

Guanahanin

Hysabellam

Ferran

3. Primera edició romana, De insulis indiae supra Gangem nuper inventis, sense data i sense nom, però assumida impresa per Stephanus Plannck a Roma (sobre la base de similitud tipogràfica) probablement c. Maig de 1493. El text normal, sense adorns o segells típics de l'època, té l'aspecte de ser imprès a la premsa, i probablement sigui el primer de les edicions llatines. [12] L'obertura de salutació només provoca a Ferran II d'Aragó ("invisissimi Fernandi Hispaniarum Regis"), evitant notablement la Isabella I de Castella; es refereix al destinatari com "Raphael Sanxis" (nom incorrecte, cognom escrit en català), i al traductor com "Aliander de Cosco". Es va publicar en quart, quatre fulls (34 línies per pàgina).

4. Segona edició romana

15 de febrer de 1493

33

Colom

Fernandi & Helisabet Hispaniam Regem

Guanahanin

Hysabellam - idus martii

R & R

4. Segona edició romana, De insulis indi (a) i supra Gangem nuper inve (n) tis, sense data i impressor sense nom, assumida per Stephen Plannck a Roma per similitud tipogràfica (idèntica a la primera edició). Es tracta d'una edició corregida, presumptament llançada a finals de 1493; la salutació es refereix ara a Ferdinand i Isabella ("invictissimorum Fernandi et Helisabet Hispaniarum Regum"), el nom del destinatari donat com "Gabriel Sanchis" (nom correcte, cognom ara en català mitja i ortografia castellana) i el traductor com "Leander de Cosco" (en lloc d'Aliander). Es publica en quart, quatre fulles (33 línies per pàgina). [13]

5. ' III edició romana

15 de febrer de 1493

10

Colom

Fernandi & Helisabet Hispaniam Regem

Guanahanin

R & R

5. Tercera edició romana, De insulis indi (a) i supra Gangem nuper inve (n) tis per l'impressor romana Franck Silber (que era conegut com "Eucharius Argenteus"). La primera edició està datada explícitament i inscrita amb el nom de l'impressor: el colofó ??diu " Impressit Roma Eucharius Argenteus Anno dni M.cccc.xciii ". També és una edició corregida: es refereix al destinatari com "Gabriel Sanches" (nom castellà), el traductor com "Leander de Cosco" i saluda tant a Ferran com a Isabella. No està clar si aquesta edició de Silber precedeix o segueix la segona edició de Planck. [14] Es publica en tres fulles sense numerar, una en blanc (40 línies a la pàgina). [15]

6. Edició d'Anvers

15 de febrer de 1493

1

Colom

Fernandi Hispaniam Regis

Guanahanin

Hysabellam

Ferran

6. Edició d'Anvers, De insulis indi (a) i supra Gangem nuper inve (n) tis per Thierry Martins a Anvers, 1493, directament de la primera edició romana.

7. Primera edició de Basilea

Febrer 1493

5

Colom

Fernandi Hispaniarum Regis

Guanahany

Hysabellam

Ferran

7. Primera edició de Basilea, De Insulis inventis. És l'única edició primerenca que manca la frase "Indie supra Gangem" en el títol, que substitueix " Insulis in mari Indico " ("illes al mar de l'Índia"). En cas contrari, sembla ser una reimpressió de la primera edició romana (només fa saber Ferran II, encanteris Raphael Sanxis, Aliander de Cosco). És la primera edició amb xilografies il·lustrades-vuit d'elles. [16] Dues de les xilografies ("Oceana Classis" i la canoa/galera índia) es van plagiar de xilografies anteriors d'un llibre diferent. [17] Aquesta edició està sense data, sense el nom de l'impressor ni la ubicació indicada, però se suposa que es va imprimir a Basilea principalment perquè una edició posterior (1494) que es va imprimir a dita ciutat usava les mateixes xilografies. Alguns han especulat amb l'impressor d'aquesta edició com Johannes Besicken [18] o Bergmann de Olpe. [19] Va ser publicat en octau, deu fulles (27 línies per pàgina).

8. Segona edició de Basilea

Febrer 1493

50

Colom

Fernandi Hispaniarum Regis

Guanahany

Hysabellam

Ferran

8. Segona edició de Basilea, De insulis nuper in mar Indico repertis, datat i nomenat, imprès per Johann Bergmann a Basilea, el 21 d'abril de 1494. Es tracta d'una reedició de la primera edició de Basilea (utilitza quatre de les sis xilografies). Aquesta edició es va publicar com a apèndix d'un drama en prosa, Historia Baetica de Carolus Verardus, una obra sobre la conquesta de Granada de 1492. [20]

9. Primera edició de París

Febrer 1493

3

Colom

Fernandi Hispaniarum Regis

Guanahanin

Hysabellam

Ferran

9. Primera edició de París, Epistola d'insulis repertis de novo, directament des de la primera edició romana (acaba només Fernando II, Rafael Sanxis, Aliandro de Cosco). La pàgina de títol té un gravat en fusta d'un àngel que s'apareix als pastors. Sense data i impressor sense nom, però la ubicació es mostra com " Impressa parisius in camp gaillardi " (Champ-Gaillard a París, França). L'impressor no té nom, però una reedició posterior que el mateix any l'identifica com Guyot Marchant. En quart, quatre fulles (39 línies per pàgina).

10. Segona edició de París

Febrer 1493

3

Colom

Fernandi Hispaniarum Regis

Guanahanin

Hysabellam

Ferran

10. Segona edició de París, Epistola d'insulis de nou repertis probablement per Guyot Marchant de París. Reimpressió directa de la primera edició de París.

11. 3a edició de París

Febrer 1493

2

Colom

Fernandi Hispaniarum Regis

Guanahanin

Hysabellam

Ferran

11. Tercera edició de París, Epistola de insulis noviter repertis. Reimpressió de l'edició anterior de París, però aquesta té un dispositiu de gran impressor a la part posterior de la portada, que identifica a Guyot Marchant com a impressor (ergo la deducció que les dues edicions anteriors també va ser per ell). [21]

12. Traducció alemanya

30 de setembre de 1497

6

Cristoferus Colom d'Hispania
dem künig von hispania

Gwanahim

hübsche insel

Ferran

hübsche insel

12. Traducció alemanya, Ein schön hübsch lesen von etlichen Inslen, traduïda a alemany a Strassburg, impresa per Bartholomeus Kistler, datada el 30 de setembre de 1497.

13. Primera edició_inicia italiana

15 de juny de 1493

1

glis di della spagna i dicastella (p2 / c3)
conte mipare che sia di Barzalona

Xpofano cholombo

scripta al Re di spagna (p4 / c2)

San Saluadore

ferrandina (per uostra signoria)

Isabella p la regina

Ferran

13. Primera edició italiana de versos, Inuentione delle nuoue isole di Chanaria indiane, (pag per pag núm. 15) Primera edició de la versió en vers italiana de Giuliano Dati, publicat per Eucharius Silber a Roma, i explícitament datada el 15 de juny de 1493. La lettera delle isole novamente trovata

14. II Reversió italiana

25 d'octubre de 1493

1

glis Re dela españa i de castella (p1 / c4)
conte mipar che sia di Barzelona (p2 / c1)

christofano [colombo]

scripta al Re di spagna (p4? / c2?)

San Saluadore?

ferrandina (per uostra signoria)?

Isabella p la regina

Ferran

14. Segona edició de versos italians, Questa e la hystoria delle inventioe delle diese isole Cannaria in Indiane,

15. Segona edició de versos italians

26 d'octubre de 1493

1

gli re dellaspagna i dicastella (p2 / c3)

conte mi par che sia dibarzalona

xpofan (o) [colombo]

scripta al Re di spagna (p4 / c2)

San Saluadore

ferrandina (per uostra signoria)

Isabella p la regina

Ferran

15. La tercera edició de versos italians, La carta de l'autorització per a la revolució (Giuliano Dati, imprès a Florència per giovan filippo domestico familiare (..) del Re dispagna, de data 26 Octubre de 1493. [22] Té una xifrada de fusta famosa a la seva portada, que posteriorment va ser reutilitzada per a una edició de 1505 de la Carta d' Amerigo Vespucci a Soderini. [23] per Laurentius de Morganius i Johann Petri

16. 4a edició de versos italians

<> -1495

1

gli re della Spagna e di Castella (p2 / c2)

christofano [colombo]

scripta alre dispagna (p4 / c1)

San Saluadore

ferrandina (per uostra signoria)

Isabella per la regina

Ferran

16. IV edició de versos italians, Isole trovate novament pel Re de Espanya, reimpressió de Dati verse, sense data i sense nom (post-1495), manca de títol de gravat.

17. V edic edició italiana de versos

26 d'octubre de 1495

2

gli re della Spagna e di Castella (p2 / c2)

xpofano [colombo]

scripta alre dispagna (p4 / c2)

San Saluadore

ferrandina (per uostra signoria)

Ferran

17. V edició italiana de versos, La lettera dell'isole che va trovata novament el re dispagna, reimpressió de Dati verse, de Morganius i Petri a Florència, de data 26 d'octubre de 1495.

18. Primer manuscrit italià

1

colombo

18. Primera traducció fragmentària italiana a l'italià, celebrada a la Biblioteca Ambrosiana de Milà. La nota del traductor italià afirma que es tracta d'una còpia d'una carta escrita per Colom "a certs consellers" a Espanya i enviada per "el tresorer" (és a dir, Gabriel Sánchez) al seu germà "Juan Sánchez "(anomenat en el text), un comerciant a Florència.

19. II manuscrit italià

1

colombo

19. Segon fragment fragment de manuscrit italià celebrat a la Biblioteca Nazionale Centrale de Florència. El traductor italià simplement assenyala que és una còpia de la "carta que venia d'Espanya" ("copia della letera venuta di Spagna"). Hi ha una estreta relació entre aquest fragment florentino i la primera edició llatina, que suggereix que es deriva de l'altra, o ambdós utilitzaven el mateix document espanyol. [24]

20. 3r manuscrit italià

1

colombo

20. Tercer fragment de fragment de manuscrit italià realitzat també per la Biblioteca Nazionale Centrale de Florència. No conté cap nota del traductor sobre el seu origen o procedència.

Val la pena assenyalar aquí que la primera traducció francesa coneguda va aparèixer a Lió el 1559, en un volum de Charles Fontaine. [25] La primera traducció a l'anglès coneguda va aparèixer a la revisió d'Edimburg el 1816. [26]

Manuscrit de Simancas

Martín Fernández de Navarrete va donar a conèixer el manuscrit de la carta conservat a l' Arxiu General de Simancas.

Text complet del manuscrit

A l' Arxiu General de Simancas s'hi conserva un manuscrit que coincideix gairebé exactament amb el text de la carta publicada a Barcelona. Una de les diferències més cridaneres és que aquest document diu Guanabam a la primera illa albirada pel descobridor, mentre que la versió impresa diu Guanaham.

La lletra no és la de Colom ni porta la seva signatura. De fet, el 1818 va ser catalogada per l'arxiver Tomás González com "còpia de mano de Lluís de Santàngel" per la similitud amb la lletra de l'escribà de ració.

El text del manuscrit va ser publicat per primera vegada per Martín Fernández de Navarrete el 1825, transcrit en la seva Colección de Viajes. [27] Es va demostrar (i mantenir durant 170 anys) que aquest document era una còpia manuscrita de la carta impresa a Barcelona, ??perquè per poder escriure "Guanabam" (en comptes de "Guanahani") a la carta de Simancas només és possible mirant un original imprès en caràcters gòtics, on la "h" es confonen amb una "b", apart de que el grup "ni" pot semblar una "m" gòtica, una confusió impossible si la lectura s'hagués fet a partir del manuscrit de Simancas. [28] Tot i aquestes evidències i en contra de l'opinió, entre altres, del propi Navarrete, de Henry Harrise i de Carlos Sanz al seu recull magistral de les 17 edicions conegudes el 1961 (on enumera les 144 còpies existents a tot el món, entre totes les edicions - de l'edició de Roma-Planck2 de la BNC n'hi ha 33-), [29] Demetrio Ramos al seu estudi de 1986 va pensar que es podria tractar d'un hipotètic esborrany en net lliurat a la impremta de Pere Posa per a la seva impressió. [30]

Carta als reis catòlics (Llibre Copiador)

L'existència d'aquesta carta dins d'un lligall de manuscrits va romandre desconeguda fins ser descoberta el 1985. La carta manuscrita forma part d'una col·lecció coneguda com el Llibre Copiador, un lligall que conté "còpies" manuscrites (no hi havia fotocòpies) de nou cartes escrites per Colom als monarques catòlics, amb dates que van des del 4 de març de 1493 al 15 d'octubre de 1495, copiades per la mà d'un escribà a finals del segle XVI. Set d'aquestes nou cartes eren desconegudes prèviament. El seu descobriment va ser anunciat el 1985 per un comerciant d'antic de Tarragona. Va ser adquirit el 1987 pel govern espanyol i actualment es troba dipositat a l'Arxiu General d'Índies de Sevilla. [31] Es va publicar una edició en facsímil d'en Rumeu d'Armes (1989). Es pot trobar una transcripció i traducció a l'anglès de Zamora (1993).[32]

Encara que els acadèmics han inclòs el Llibre Copiador com a probablement autèntic, actualment es troba en les primeres etapes d'un escrutini acurat i crític, i s'ha de tractar amb una mica amb cautela. [33] La primera carta del llibre copiador sembla ser una còpia de la carta original enviada per Cristòfor Colom als Reis Catòlics des de Lisboa anunciant el descobriment. Si és autèntica, és anterior a l'edició de Barcelona, ??de fet precedeix a totes les versions conegudes de la carta. [34] Conté diferències significatives tant respecte de la carta en castellà a Santàngel, com de la carta en llatí a Sánchez -ja que no inclou els informes detallats sobre els indis, i els noms de Guanahaní i Isla Bella, però en canvi inclou els noms nadius prèviament no esmentats de les illes (concretament: "Cuba", "Jamaica", "Boriquen" i "Carib"), amb la ja repetida proposta d'utilitzar els ingressos de les Índies per llançar una croada per a reconquerir Jerusalem. Omet alguns dels detalls més orientats a l'aspecte econòmic que hi ha a certes edicions impreses. Si és autèntica, aquesta carta soluciona pràcticament el "problema de l'origen de la carta Sanchis-Coscó": confirmant que la carta llatina a Gabriel Sanchis no és una traducció de la carta manuscrita que Colom diu haver enviat als monarques, quedant només l'opció que aquesta carta (la de Sanchis), sigui una traducció al llatí de la carta que Colom va enviar a Lluís de Santàngel.

Referències

Anar? Thatcher (1903: p.45)

Anar? Veure els passatges de la història dels Reis Catòlics de Andres Bernaldez don Fernando i Doña Isabel (edició de 1856, vol. 1, capítol CXVIII, pp. 269-77). Per a una traducció a l'anglès dels passatges rellevants, vegeu Harrisse (1865: pp. 89-115). Aquesta hipòtesi va ser suggerida per primera vegada per Juan Bautista Muñoz (1793: p. Viii) fins i tot abans de la primera edició espanyola.

Anar? Sanz López (1962: pàgina 19)

Anar? Winsor (1891: pàg. 13); Sanz López (1962: pàgina 18)

Anar? La carta espanyola de Colom a l'àngel de Luis de Sant, Escribano de Ración del Regne d'Aragó, datat el 15 de febrer de 1493, facsimile amb MP Kerney trans., 1893, Londres: Quaritch. en línia

Anar? Navarrete (1825: v. 1 pp. 167-75), se segueix una transcripció d'una de les edicions llatines (pp. 176-97).

Anar? Veure nota final a Navarrete (v. 1, pàgina 176). També Thatcher (1903: p.42)

Anar? Harrisse, 1866: pàg. 26

Anar? Sanz (1959: pàgina 194)

Anar? Thatcher (1903: p.41)

Anar? La transcripció de la lletra ambrosiana va ser publicada per G. Daelli amb un pròleg de Cesare Correnti (1863: pàgs. 63-86), seguida d'una traducció a l'italià. Daelli & Corrent erròniament va suposar que va dirigir-se a Rafael Sanxis. Un facsimile va ser publicat per Gerolamo d'Adda (1866: p. Xxxv-xliii), amb la identificació correcta de ser una carta a Santàngel.

Anar? Harrisse (1866: p. 10)

Anar? Un facsimile de la segona edició romana (Plannck) es reproduïx en The Latin Letter of Columbus: impresa en

1493 i anunciant el descobriment d'Amèrica. Londres: Quarcy. en línia.

Anar? HARRISSE (1866: p. 14) assumeix que Silber precedeix a l'edició corregida de Planck.

Anar? Per a una transcripció llatina (amb traducció anglesa) de la tercera edició romana (Silber), vegeu RH Major, pàg. 1.

Anar? Les vuit xilografies són 1. escut d'armes de Castella i Lleó, 2. un vaixell amb les paraules "Oceanica classis", 3. aterrant a "Insula hispana" amb galera / canoa en primer pla; 4. tipus de mapa amb illes anomenades; 5. Una repetició de gravat en "Oceanica classis". 6. fort de la Nadal que es construeix, finalment a la desena pàgina (falta en algunes còpies) 7. un retrat de Fernando d'Aragó, sobre els escuts de Castella i Lleó i Granada i (en recte) armes de Granada. (Henry Harrisse, 1866: pàgina 16). Algunes de les xilografies es reproduïen en l'edició de 1494.

Anar? Veure Davies (1911: pàg. Xxix). Erhard Reuwich va fer els gravats per a una edició de 1486 de Peregrinatio Bernardi de Breydenbach a Terram Sanctam, publicat a Mainz. La imatge "Oceana Classis" es copia d'una xilografia que mostra el port de Modone, mentre que la canoa / galera índia es copia del port de Rhodes.

Anar? HARRISSE (1866: p.9, pàg. 13).

Anar? Clough, 1994: pàg. 301)

Anar? M. Edney (1996, 2009) "La carta de Columbus: referent a les illes descobertes recentment al mar Índia", a la Universitat del sud de Maine, reproduïx la transcripció facsimil, llatina i traducció a l' anglès, de la 1494 edició de Basilea.

Anar? El colofó ??Marchant es reproduïx a HARRISSE (1866): pàg. 22

Anar? Per obtenir una còpia del vers Dati, vegeu RH Major, (1848: p. Lxxiii)

Anar? Per a un facsimil de l'edició de 1505 de la carta de Vespucci a Soderini publicada per Pacini, vegeu B. Quaritch, Els primers quatre viatges d'Amerigo Vespucci (1893: pàg.11)

Anar? Jane (1930: pàg.35)

Anar? Charles Fontaine (1559) La descripció de les terres trouvées del nostre temps, amb el somni d'avantatges antiquité, que conté part de l'excel·lència de la magnificència de les riqueses, els triomfs i els grans antics, Lió: Benoit Rigaud. Vegeu HARRISSE (1866: pàgina 55).

Anar? Revisió d'Edimburg, desembre de 1816, pp. 505-11. Aparentment basat en l'edició de Basilea.

Anar? FERNÁNDEZ DE NAVARRETE, Martín. Pàg.167. Transcripció del manuscrit de la carta de l'Arxiu de Simancas, amb llicències importants.

Anar? MORALES PADRÓN, Francisco. Primeres cartes sobre Amèrica, 1990.

Anar? * SANZ LÓPEZ, Carlos. La Carta de Colom: 15 de febrer a 14 de març de 1493. Madrid: Gráficas Yagües, 1962.

Anar? RAMOS PÉREZ, Demetrio. La carta de Colom sobre el descobriment. Diputació provincial de Granada, 1983.

Anar? Arran Márquez (2006: p. 44); Diaz-Trechuelo (2006: p.47)

Anar? Margarita Zamora (1993) Lectura de Columbus, Berkeley: premsa de la Universitat de Califòrnia. Disponible en línia a la col·lecció UC Press E-Books:transcripció i traducció a l' anglès (accés el 12 de febrer de 2012).

Anar? Zamora (1993), Henige (1994)

Anar? Davidson (1997: pàgina 197)